

Sebestény Sándor

Országgyűlési vizsgálóbizottság 1848-ban

**Parliamentary Inquiry Committee
in 1848**

Összefoglalás

A Daily News 1849. december 6-i számában az emigráns Asbóth Sándor honvéd mérnök alezredes tollából egy cikk jelent meg a magyar Szent Korona és a koronázási ékszerek sorsát latolgatva. Ebben idézte az akkor már emigrációban élő Kossuth Lajos egykori kormányzó szavait: „Mi a magyar koronát illeti, azt egy országgyűlési bizottság lepecsételte, s úgy adta a felelős miniszter őrizete alá, ki annak biztosságba tételéről kötelessége szerint gondoskodott.”

Summary

The 6 December 1849 issue of the Daily News magazine published an article by engineer and lieutenant-colonel Sándor Asbóth about the fate of the Holy Crown of Hungary and the crown jewels. In this article he quoted the words of former governor Lajos Kossuth, who was already living in exile: “Regarding the Hungarian crown, it was sealed by a parliamentary committee, and was given to the responsible minister for safe keeping, who was obliged to provide for putting it safely away”.

DR. SEBESTÉNY SÁNDOR történész, ny. országgyűlési szakfőtanácsos, főiskolai docens (historicusdr@gmail.com).

Polgári Szemle · 8. évfolyam 3–6. szám

A magyar országgyűlés képviselőházának 1848. december 11-i ülésén a t. Házban hirtelen szót kért Besze János, Esztergom országgyűlési képviselője, és kijelentette: „Most oly időket élünk, hogy minden megnyugtató aggodalmakat kötelességünk megnyugtatóni. Általában aggodalmas véleményeket hallunk jobbra-balra a városban, mi bennem is aggodalmat okoz, s ez a korona ügye.”¹ Olyan hírek szállingóznak, hogy a koronát elvitték az országból, s így megtörténhet, hogy „tudtunk nélkül majd egy csoport” megjelenik egy új megkoronázott királlyal. Tisztázni kell a korona sorsát, annál is inkább – folytatta a képviselő –, mert „új-ságokból is tudjuk, miszerint, feltörettek s felszakasztottak a korona tartóládán levő pecsétek, csak az utolsó ládácska nem nyitott fel”. Kérte az Országos Honvédelmi Bizottmányt aggodalmaik elosztatására, és javasolta, hogy parlamenti vizsgálóbizottság mihamarabb tüzetesen vizsgálja meg a koronát és a koronázási ékszereket. Jelentését pedig hozza nyilvánosságra, vagyis „napfényre”, mondta, hogy megnyugodhassanak a polgárok, „a korona csakugyan hazánkban van”.

A törvényhozók egyhangúan támogatták a javaslatot, majd Patay József radikális párti képviselő kért szót. Egyrészt megerősítette Besze képviselőtársá aggodalmait, majd beszámolt arról, hogy a Honvédelmi Bizottmány már foglalkozott az üggyel. A kiküldött revizorok azonban nem találták a kis láda kulcsát, mely „bizonyosan Bécsben, a királyi palotában van”, mondta. A külső nagy ládát tényleg felnyitották, viszont eközben a pecséteket leszaggatták. Érezte, hogy felmerülhet a barbár hozzáállásért a felelősség kérdése, ezért javasolta – nyilvánvalóan előtte egyeztetett a Honvédelmi Bizottmány tagjaival –, hogy a korona és a koronázási ékszerek vizsgálatát „bizonyos formalitások mellett kellene megejteni”, nehogy azt mondhassák, „talán elsikkasztották”. Kérte ezért, hogy állítsanak fel a törvényhozás mindkét házának tagjaiból egy vizsgálóbizottságot a helyzet tisztázására.

A képviselőház azonnal támogatóan döntött, sorshúzás útján 12 tagú delegációt választott: megérdemlik e derék magyar emberek, hogy nevüket az utókor megőrizze emlékezetében. A parlamenti vizsgálóbizottság tagja lett Dedinszky József, Semsey Pál, Bárczay Albert, Frideczky Lajos, Ányos István, Hettyei István, Boldizsár István, Szerb Tivadar, Gaál János, Borbély Lajos, Pap János és Sebestény Ignác képviselők.²

Ezt követően érdekes jelenet történt: felállt Halász Boldizsár képviselő, és magyarázkodni kezdett a koronázási láda feltörését illetően. Beje-

Sebestény Sándor – Országgyűlési vizsgálóbizottság 1848-ban

lentette, a kormány megbízásából Pálffy János alelnök, Gorove István, valamint Záborszky Alajos képviselő és jómaga lett delegálva a láda megvizsgálására, de mivel látták, hogy „a ládát feltörés nélkül” nem vizsgálhatják meg, jónak látták „a további rendelkezésig érintetlenül hagy-

ni”. A láda feltörésének kérdése tehát egyelőre nyitva maradt. Ezt követően Pázmándy Dénes házelnök vette át a szót, és közölte, a t. Ház határozatát közlik a felsőházzal; onnan is kérnek képviselők dele-

... „E szerint a dolog veleje az, hogy a korona megvan.”

gálását, emellett a Honvédelmi Bizottmány szintén küldhet megbízottakat a vizsgálóbizottságba.³

A felsőház 1848. december 13-án döntött a delegáltakat illetően. A küldöttség december 18-án 11 óra körül felment a királyi várba. A nagy ládát egyik kulccsal sem tudták kinyitni, erre lakatosért küldtek. Neki sem sikerült „*tolvajkulcsaival*” kinyitni első kísérletre, erre lebontotta a vasabroncsot, s így kifeszítette a takaró „*vasplédet*”. Ebben volt egy belső láda, melyben a korona és a koronázási ékszerek feküdtek.

Megpróbáltak új ládát keresni, melybe minden tárgy belefért volna, ez azonban nem sikerült. Erre parancsot adtak a meglévő láda kijavítására. Ha ez elkészül, akkor „a koronát ismét ezen ládába” fogják elhelyezni, rendelkeztek. Patay József beszámolóját, mely 1848. december 19-én hangzott el a képviselőházban, az elnöklő Pázmándy Dénes igencsak kurtán foglalta össze, és zárta le a vitát: „*E szerint a dolog veleje az, hogy a korona megvan.*”

A bizottság jelentése és Patay szóbeli kiegészítése felett napirendre tért a t. Ház, mint a jegyzőkönyv rögzíti, „a korona megnézésére kirendelt országgyűlési választmány ebbeli megbízatásában eljár, s a koronát minden ékszerekkel teljes épségben megtalálta, mit Patay József Honvédelmi Bizottmány tagja azzal egészített ki, hogy új ládáról gondoskodván, a fölnyitottat rendelte kiigazíttatni, s ha kiigazítva leend, abba ismét a koronát s ékszereket betétetni”.⁴

A cikkünk elején említett Asbóth Sándor honvédtiszt az emigrációban méltó karriert futott be; a világozi fegyverletétel után Kossuthal Törökországba ment, majd 1851-ben az USA-ban telepedett le. Az amerikai polgárháborúban ismét felöltötte az egyenruhát, s Lincoln seregében egészen az altábornagyi rangig eljutott (1865). Kényszerűségből vá-

Polgári Szemle · 8. évfolyam 3–6. szám

lasztott új hazáját diplomataként is szolgálta Argentínában és Uruguayban. A hálás amerikaiak 1990-ben az arlingtoni katonai temetőben helyezték el hamvait.

BARS VÁRMEGYEI REFORMKORI KÜZDELMEK

Az 1848-ban felállított parlamenti Szentkorona-vizsgálóbizottság korrekten elvégezte munkáját. Közülük *Sebestény Ignác* országgyűlési képviselő politikai portréját villantjuk most fel. S közben felidézzük a kanyargós Garam folyó két partján elterülő, egykor 2724 négyzetkilométernyi, csodálatos természeti szépségű Bars vármegye reformkori megyegyűléseinek hangulatát is. Tisztelettel emlékezünk azokra a felvidéki kiváló hazafiakra, akik oly sokat munkálkodtak nemzetünk vérzivataros napjaiban hazánk sorsának jobbra fordításán.

Sebestény Ignác 1804-ben született Komárom vármegyének a Dunától északra elterülő kis településén, Szemerén.⁵ Jogtudományi végzettséget szerzett, az ügyvédi vizsgát kiváló minősítéssel (kalkulussal) tette le, s 1826. december 21-én, az ügyvédi eskütétel után szakképzett jogász lett. 1829-ben és 1834-ben Bars vármegye táblabíró ügyészeként dolgozott, s a reformellenzék egyik vezéregyéniségévé vált.

A fiatal ügyvédre nagy hatással volt a nála nyolc évvel idősebb Galanthai Balogh János (Nagyendrőd, 1796. február 22.–Érsekújvár, 1872. január 11.) diétai követ.⁶ Baloghot képviselő édesapja 1827. szeptember 23-án bekövetkezett halála után delegálta Bars vármegye a diétára. Nehéz örökséget kellett tovább vinnie, hiszen édesapja, id. Balogh János ügyvéd Komárom és Bars vármegye főjegyzőjeként országosan elismert politikus volt, 1794-től Komárom vármegye másodalispánja, 1806-tól első alispánja, és nyolc országgyűlésen szerepelt követként. Az ifj. Balogh János jogi tanulmányai végeztével beállt a huszárokhoz, de onnan hamar leszerelt, és Bars vármegyében vállalt közhivatalt, először bírósági ülnök lett. Képviselővé delegálása után hamar egyik meghatározójává vált a reformkori országgyűléseknek, roppant frappáns felszólalásai gyakran keltettek országos visszhangot. Nevezetes volt szarkasztikus kijelentése az 1832–35. évi diétán Pozsonyban, amikor egyes főpapi kijelentésekre így válaszolt: „A sódart [sonka] meg a tojást megáldják, de a becsületes házasságú párt megátkozzák.”

Sebestény Sándor – Országgyűlési vizsgálóbizottság 1848-ban

Balogh utalása arra vonatkozott, hogy az országgyűlésen a vallás kérdésköre „sérelemként” került napirendre, nevezetesen az 1791: XXVI. tc. sér-tő végrehajtásával kapcsolatban merültek fel aggályok. Az egyre gyakoribbá váló vegyes házasságok esetén ugyanis valós problémaként merült fel a felekezeti áttérés megnehezített gyakorlata, ami az utódok felekezeti ho-vatartozását bizonytalaná tette. Az alsótábla új törvényjavaslattal kívánt ezen változtatni, ebben a bevett vallásfelekezetekre vonatkozóan a lelkiis-mereti szabadság álláspontjára helyezkedett következetesen. Szabaddá kí-vánta tenni a felekezeti áttérést, és el kívánta törölni a születendő gyere-kek katolikus hitben történő neveltetésére adott reverzálisokat. Meg kí-vánta szüntetni a protestánsok iparűzésére és letelepedésére vonatkozó helyi korlátozásokat is, és a külföldi tanintézetek, akadémiák látogatásá-nak tilalmát. Fel kívánta oldani a protestánsok horvátországi birtokszerzé-si és letelepedési tiltását is. A kormány közvetíteni próbált a diéta két háza között, a betérjesztést hét üzenetváltás követte, végül 1833 júniusában le-vették napirendről. Így az egyházi hatóságok továbbra is saját belátásuk szerint cselekedtek, a rendezés ügye áthúzódott a következő diétákra.

Baloghot különösen Kölcsey Ferenc kedvelte szókimondásáért, Kos-suth Lajos pedig egyenesen mesterének tekintette találó retorikai for-dulataiért. Bars vármegyei követtársa előbb Platty Mihály diétai jegyző volt, akit 1830-ban Majthényi László első alispán követett, őt 1833. szept-ember 11-én Tarnóczy Kázmér váltotta fel.

Az 1830–1831. évi lengyel szabadságharcnak az oroszok által történt le-verésének hírére Bars vármegye közgyűlése 1832-ben feliratot fogalmazott meg, melyben aggodalmait fejezte ki az orosz erőszak miatt, és javasolta az országgyűlésnek, hogy kérjenek diplomáciai közbenjárást az uralkodótól a letiport lengyelek érdekében. Balogh képviselő ismertette a felirat szövegét Pozsonyban a diétán. A barsiak kezdeményezése annak bizonyítására is szolgált, hogy a diéta a külpolitikát közvetlenül is befolyásolhatja. A rendek jó része, kedvező európai visszhangra is számítva, szolidaritását fejezte ki a lengyelekkel. Viszont a kormánypárt mereven elutasította és leszavazta a felirati javaslatot 1833-ban. A vezérszónok, Andrassy József esztergomi kö-vet cinikusan kijelentette, „nemzetek vesznek, nemzetek lesznek”. Méltó volt, de mégsem elégséges – az álláspontok megváltoztatására – Deák Fe-renc replikája: „A világ történetei nem (arra) tanítanak, hogy végveszély ör-vényében elmerüléssel küzdő nemzetet, némán s hidegen nézve, lehető-ségig ne segítsük. Mert hiszen egyes emberek is lesznek és vesznek: köteles-

Polgári Szemle · 8. évfolyam 3–6. szám

ség mégis veszélyben forgó, vagy ínségre jutott embertársainkat tehetség szerint veszélyből kimenteni.”⁷

A pozsonyi diéta követői természetesen nem tudtak arról, hogy ekkortájt a háttérben titkos nagyhatalmi megállapodás született: osztrák–orosz egyezményt írtak alá 1833. szeptember 19-én, mely kimondta, hogy a Török Birodalom integritásának megóvása közös érdekük. A titkos záradékban – amelyhez a lengyelek feletti uralom fenntartásában harmadik hatalomként érdekelt Poroszország is csatlakozott – szoros együttműködést is elhatároztak a belső rend fenntartására. Ebben az ún. második müncheni megállapodásban a szerződő felek leszögezték: „...minden független uralkodónak joga van... segítségül hívni... más uralkodót”, vagyis szükség esetére a fegyveres segítségnyújtást is megígérték egymásnak.⁸ 1849 tavaszán Bécs e szerződés alapján kérte és kapta meg az orosz cár segítségét a magyar szabadságharc leveréséhez!

Balogh János követ a főrendekkel gyakran összeakaszkodott, néhány mondása elhíresült: a legtöbb főrendi úr olyan, mint a kéményseprő, „mennél magasabbra mászott, annál kormosabb”. Ha a főrendek tovább folytatják a reformok elodázását, elvesz irántuk minden bizalom, és egy „pennavonás” elég lesz eltörlésükre. A diéta hiába hozott határozatot pl. a hitbizományok eltörléséről 1834-ben, a felsőház visszadobta. Balogh 1834 őszén, az örökváltság ügyének időleges elbukásakor a diétán nyíltan felvetette, hogy aláírásgyűjtést kellene szervezni az ország valamennyi néprétegének körében a jobbágyreform érdekében, erre azonban nem nyílt mód.

I. Ferenc király 1835. március 2-án elhunyt, utóda Ferdinánd lett, aki a magyar országgyűléshez intézett leiratában I. Ferdinándnak nevezte magát. Ezt az alsótábla egyöntetűen visszautasította, Balogh János követ „ismét szilaj” beszédet mondott, de oly heves ellenállást váltott ki a magyar főrendek körében is a jogi arcátlanság, hogy a bécsi kamarilla kénytelen volt meghátrálni, és elismerni, hogy magyar királyként az V. Ferdinánd címet használhatja.

A REFORMKORI IFJAK

1833 elején Kossuth Lajos, mint fiatal zempléni ügyvéd (szül. Monok, 1802. szeptember 19.), engedélyt kapott az országgyűléstől arra, hogy megjelentesse könyvnyomatos lapját, az Országgyűlési Tudósításokat. En-

Sebestény Sándor – Országgyűlési vizsgálóbizottság 1848-ban

nek első számait azonban a kir. lovászmester – a diétai őrség parancsnoka – lefoglaltatta, a sajtótermék árát azonban megterítette. Később mégiscsak megjelenhetett a lap, s tudósításai közvéleményt formáló erővé váltak; az országgyűlési ifjak önzetlenül másolták számait és szétküldözgették a vármegyékbe. A kormány hiába tiltotta meg postai kézbesítését, a megyék gyakran hajdúikkal küldözgették el egymásnak. Kossuth Lajos első összetűzései ebből keletkeztek a kormányzati hatóságokkal. A pártfogó szerepében hamar feltűnt báró Wesselényi Miklós, aki 1834-ben Szatmár megyébe is elutazott, hogy politikai elvbarátját, a neves költőt, Kölcsey Ferencet támogassa követi újraválasztásában. Wesselényi a szatmári megyegyűlésen Nagykárolyban 1834. december 9-én rendkívül élesen bírálta a kormányzatot az úrbéri reformok elbuktatásáért, és mesterien rámutatott: míg a jobbágy a törvény sáncain kívül áll, mindig fennforog a veszély, hogy a kormány felhasználja elégedetlenségét a nemesség törekvéseinek megtörésére, a nemesi alkotmány megsemmisítésére. Balogh János barsi követ 1835. június 22-én Pozsonyban az országgyűlés plenáris ülésén hivatkozott is e szavakra.

Gróf Sedlnitzky rendőrminiszter – e sötét szándékú közfigura – gr. Széchenyi István köreiből beépített embere révén nem sokkal később azt az értesülést is megszerezte, hogy „a fiskus vádja szerint Wesselényi lealacsonyította a királyi méltóságot, és lázító beszédet mondott az állam ellen Nagykárolyban”. Ezt „elferdítve továbbították” – áll a Notizeben –, így Bihardiószegre is. Onnan gróf Zichy Ödön az irat másolatát felküldte Bécsbe, „szóval: denunciált”, állapította meg a miniszter.⁹ E feljelentés azonban „elferdítve összeállított beszédrészlet volt”, állapította meg a főrendőr, mégis ez lett „a vád főtámasztója”.

1835 februárjában már döntött a vádhatóság Wesselényi Miklós ellen hűtlenségi per indításáról, s ennek lett vádpontja Wesselényi báró azon állítólagos kijelentése, mely szerint „a kormány csalárd álarcot téven ocsmány képére, kiszedte-vonta kilencmillió ember zsírját, és most csak azt várja, hogy a kilencmilliót úgy ellenünk ingerelvén, ő legyen a szabadítónk; de jaj nekünk, mert akkor szabad emberekből rabszolgákká leszünk!”, idézte Sedlnitzky a jelentést.¹⁰ Amelyet önmagában azért kevesellt, mire tájékoztatást kapott, hogy az ügyész kiegészíti ezt majd a váddal is, hogy a báró „titkos társaságokkal kereste az érintkezést Bihar megyében, és gyanús alakokkal levelez”. Konkrétan az országgyűlési ifjakkal és a Kossuthal való kapcsolatra

történő utalásról van szó, ez került be a vádiratba. Ők állnak a „bűnös szervezkedés” központjában. A vádirat tartalmazta azt az állítólagos Wesselényitől származó kijelentést is, mely szerint e kormánypolitika előbb-utóbb parasztfelkeléshez vezethet: „Bizonyval a kormány elnyomná a lázadást, s megmentene minket amazoknak csapásaitól; de jaj lenne akkor nemzeti függetlenségünknek. Kinek vagyunk és életünk megtartásáért volnánk lekötelve, határtalan lenne annak feletünk hatalma.”

A hűtlenségi per csak a diéta berekesztése után indult meg először az írásos szóváltások megkezdődésével, majd 1838 januárjában a királyi tábla közbenső ítélettel Wesselényi formai kifogásait elutasította, és érdemi védekezésre szólította fel a perbefogottat. A vádat a királyi jogügyi igazgatóság képviselte, valamennyi perbeli irományt azonban az udvari kancellária dolgozta ki. Csak egy év múlva nyújtották be Wesselényi védői az ún. derekas védelmet írásban. A védelem fő érve az volt, hogy hűtlenséget csak tettel, s nem szavakkal lehet elkövetni, nem azonos a tényállás, ha azt király vagy kormány esetében követik el, mivel az utóbbi esetben a bíralat nem is lehet felségsértés, a polgári jog kategóriájába tartozik.

A királyi tábla végül a hűtlenség vétkét nem látta bizonyítottnak, a felségsértőnek tekintett kifejezések tényleges elhangzását (ez akár halálbüntetést is jelenthetett volna), de Wesselényit más vádpontok alapján „vétségei” miatt 1839 februárjában háromévi börtönre ítélte. Ennek végrehajtását két hónap múlva felfüggesztették, mivel a bárót a megváltás fenyegette.

Wesselényi beszédének idézéséért a diétán 1835. június 22-én a királyi tábla Balogh János ellen hűtlenségi pert indított. Követtársa, Tarnóczy Kázmér nem hagyta cserben, hasonlóan kiállt mellette a barsi megyei közgyűlés 1835. június 27-én, a 1195. számú végzésében. Ebben kimondták, a kir. személynök eljárásában a szólásszabadságon esett sérelmet látnak. Ezt felirat formájában közlik a királlyal. Egyúttal megbízták a tiszt ügyészt, lásd el Balogh képviselő védelmét a bíróság előtt. A pozitív döntést gróf Keglevich János főispáni helytartó az ülésterembe becsődített híveivel meg akarta akadályozni, de kisebbségben maradtak.¹¹

**A királyi tábla végül
a hűtlenség vétkét nem
látta bizonyítottnak ...**

Sebestény Sándor – Országgyűlési vizsgálóbizottság 1848-ban

Ferdinánd király 1835. július 7-én kelt leirata ismét „megdorgálta” Bars vármegye lakosait, mivel ismét Balogh Jánost választották diétai követüknek. Erre a megyegyűlés 1835. július 23-án kénytelen volt elővenni Balogh kifogásolt diétai beszédét, a Wesselényi melletti kiállást. Tarnóczy Kázmér jóindulatúan igyekezett összekuszálni a szálakat, kijelentette, hogy a követtársa szavai nem hűen kerültek bele a képviselőházi naplóba. Az érvek és ellenérvek hatására Balogh már követi tisztéről való lemondását is kilátásba helyezte, mire Keglevich gr. főispán új követválasztást kísérelt kierőszakolni. A derék barsiak azonban nem engedtek, a megyegyűlés tagjainak többsége valóságos palotaforradalommal fenyegetőzött; kijelentették, törvénytelennek tekintik az új követválasztást, óvást jelentenek be. Elfogadtak egy feliratot, melyben kimondták az 1723. VII. tc.-re hivatkozva, hogy a képviselők eljárását csak „küldőik vannak hívatva megbírálni”. (Feliratuk támogatására felszólították a többi törvényhatóságot, nem is sikertelenül: Győr, Abaúj, Torna, Hont, Vas, Zala, Ugocsa vármegye utasította követeit a barsiak támogatására, Abaúj és Szatmár megye külön feliratban fordult az uralkodóhoz.) Ily támogatás láttán Balogh János visszatérhetett Pozsonyba az országgyűlésre, az ellene indított hűtlenségi pert is beszüntette a kormány illetékes hatósága. Erről Bars vármegye törvényhatóságát hivatalosan 1835. szeptember 13-án értesítette az udvar.

A politikai vihar azonban nem múlt el, csupán időlegesen csendesedett le. Hamarosan a királyi ügyész a Társalkodási Egyesület tagjai ellen lépett fel, közülük a legismertebb hangadót, Lovassy Lászlót 1836. május 23-án Szalontán lefogatta. Ellene a vád összefüggött Balogh János képviselővé választásával Aranyosmaróton: Lovassy vádiratában ugyanis szerepelt az is, hogy a kormány ellen izgatott elvbarátja melletti beszédében. Balogh természetesen védelmébe vette Lovassyt, és Bars vármegye 1835. december 12-én tartott közgyűlésén heves beszédben ítélte el a kancellár eljárását. Indítványozta, hogy küldöttség menjen a királyhoz a lefogott fiatalok védelmében, és feliratot nyújtson át. A megyegyűlési vita alkalmával Sebestény Ignác is felszólalt, és kemény beszédben bírálta a kormányt és a királyi táblát. A vita hatására Liporniczky Vilmos főjegyző megszerkesztette a feliratot. Ennek átadására küldöttséget választottak, melynek vezetőjeként Balogh Jánost választották, amely természetesen újabb olaj volt a tűzre.

A barsi delegáció 1836. január 12-én érkezett meg Bécsbe. Tagjai voltak: Ambró Károly, Tarnóczy Kázmér, Majthényi Antal, Rudnyánszky

Polgári Szemle · 8. évfolyam 3–6. szám

Flórián, Liporniczky József, Kosztolányi Péter, Máriássy József, Zorkóczy László, Brogyányi István és Sebestény Ignác. A küldöttség Bécsbe érkezése után Ambró Károly Tarnóczy Kázmér társaságában felkereste báró Malonyay alkancellárt, hogy kieszközöljék hivatalos fogadásukat. Malonyay 1836. január 13-án, reggel 9 órára tett ígéretet, de amikor a barsiak megjelentek, titkára útján tudatta velük, hogy az uralkodó megtiltotta a rebelleseknek tekintettek fogadását. Másnap a másik alkancellárnál tetek kísérletet, de gr. Majláth Antal szintén elzárkózott fogadásuktól, így kénytelenek voltak dolga végezetlenül hazautazni.

A vármegye 1836. december 12-én hozott határozatát a kancellária megsemmisítette, és a közgyűlésen részt vevők felelősségre vonására Vay Ábrahám gróf királyi biztost kirendelték Aranyosmarótra. Vay 1837. március 24-én érkezett meg a megyeszékhelyre, és széles körű meghallgatásokat foganatosított. Ezt követően elkészítette jelentését, mely alapján a királyi jogügyek igazgatója Balogh János és társai ellen hűtlenségi per indítását javasolta.

A vármegye közgyűlése 1837. február 27-én tárgyalta meg az ellenlépést, és válaszul újabb feliratot fogalmazott. Átadására a nádornak Balogh János vezetésével küldöttséget bízta meg. Ebben ismert politikusok kaptak ismét helyet, így Ambró Antal, Rudnyánszky Flórián, Brogyányi István, Liporniczky József, Máriássy József és Sebestény Ignác táblabírák. A felirat valóságos „vádlevél” volt a kormány ellen, amelyet 1837. március 19-én nyújtottak át József nádornak. A magyarbarát nádor „szívélyes modora” megnyugtatta a küldöttség tagjait, és ezt jólesően vette tudomásul Bars közgyűlése, és rögzítette jegyzőkönyvébe.

Az 1837. június 2-án kelt királyi leiratot, mely Balogh János, Lipovniczky Vilmos főjegyző, Kosztolányi Péter, Rudnyánszky Flórián, Szabó János főügyész, Máriássy József, Ambró Antal és Sebestény Ignác ellen megindított perről értesítette a vármegyét, a június 15-én tartott közgyűlésen tárgyalták meg. Válaszlépésként ismét feliratot fogalmaztak, mely éles hangnemében minden korábit felülmúlt: azzal záródott, hogy tekintettel a kancellária által szorgalmazott, de általuk törvénytellennek minősített perekre és intézkedésekre, kívánatosnak tartják az országgyűlés – a törvényben előírt 3 év letelte előtt – összehívását. Bars megyegyűlése Kossuth Lajos Törvényhatósági Tudósításának 1836-ban Pest megyében történt betiltása után pedig testületileg kijelentette, ha

Sebestény Sándor – Országgyűlési vizsgálóbizottság 1848-ban

további megjelenését megakadályozzák a hatóságok, saját hatáskörében felvállalja kiadását. (Kossuthot végül 1837. május 5-én tartóztatják le, és 1839-ben ítélik el.)

Bars vármegye politikusai annyira élen jártak a haladó reformok felkarolásában, hogy amikor a nyelvkérdés vitája lezárult a diétán, a megye az általános tankötelezettség bevezetését tűzte ki elérendő célként, a nem-

**Bars vármegye politikusai
annyira élen jártak a haladó
reformok felkarolásában ...**

zetté válás kiteljesítésére. Ez beilleszkedett a reformkori folyamatba, hisz a nyelvkérdést lezáró 1836: III. tc., melyet a király szentesített, előírta, hogy ezentúl a törvények hivatalos szövege magyar legyen, a királyi tábla előtt a

magyarul megkezdett pereket végig magyarul folytassák le. Arról is rendelkezett, hogy ahol a szentmiséken eddig is magyarul prédikáltak, ott az anyakönyveket is magyarul vezessék ezután. Végül az aradi tanítóképzőben magyar nyelvi tanszék felállításáról is rendelkezett.

A Kancellária a barsi sorozatos feliratok miatt különösen megnehezelt gr. Keglevich István főispánra, és a helyére 1837-ben, helytartói címmel báró Majthényi Lászlót nevezte ki (1834-ben kapta a bárói rangot). Ő hamarosan fellépett Botka Tivadar főjegyző ellen, aki éles hangú hírlapi cikkekben támadta a kormányzatot, mire a helytartó állásából fel függesztette. A megye nem engedett, 1839. június 25-én feliratot fogadott el, melyben a Helytartótanácsnál Majthényi felmentését kezdeményezték. (Ezt később a Helytartótanács törölte a közgyűlési jegyzőkönyvből.)

Az 1839/40-ik évre összehívott országgyűlésre Ambró Antalt és Liporniczky Vilmost küldte követének Bars vármegye, azzal a kiemelt követutasítással, hogy a szólásszabadság ellen elkövetett sérelmek mielőbbi orvoslását szorgalmazzák. Az 1843/44-i évi ciklusra összehívott országgyűlésen a barsi követek beszédei közül Botka Tivadarnak a hivatásról elmondott beszéde emelhető ki.

Aranyosmaróton báró Majthényi László helytartónak taktikusan sikerült lecsillapítani a politikai ellentéteket, így az 1845. október 20-i megyegyűlési tisztújítás lényegében viharmentesnek tekinthető. Hamarosan Majthényi főispáni kinevezése is megtörtént, hivatalát egészen az 1848-as forradalomig ellátta.

A KÖVETUTASÍTÁS

Az 1847. november 7-re összehívott újabb reformkori országgyűlésre Ambró Antal és Botka Tivadar utaztak Bars követeiként. Érdekes idézni a számukra 1847. november 25-én keltezett követutasítást: Bars vármegye a „nemzeti óhajtás” beteljesülését látta István főherceg nádorrá történt kinevezésében (a népszerű József nádor januárban hunyt el). Az országgyűlés megnyitására, „e hon édes nyelvén” írt királyi leiratot szintén üdvözölték. Tájékoztatták a képviselőket, hogy a törvényjavaslatokról külön megyei választmány fog mindenkor véleményt kialakítani, melyet kötelesek a követekek képviselni. Már most közölték, hogy a horvát tartománygyűlés jogkörének megszigorítását törvényellenesnek tekintik, ugyanúgy a túrmezei (turopoljei) gróf hivatalából történt felfüggesztését is.¹² (Ennek az a magyarázata, hogy a magyar országgyűlés alsótabláján a király által kinevezett személynek elnökle alatt 49 vármegye, a jász-kun kerület, a hajdúvárosok és Horvátország képviselőiben a tartománygyűlésének két követe, mintegy félszáz szabad királyi város, illetve káptalani követ, a túrmezei gróf és az ún. távollévő mágnások több száz követe vehetett részt.)

Az 1848-as forradalmat megelőző utolsó rendi országgyűlést 1847. november 12-én nyitotta meg az uralkodó. A szokásos válaszfelirati vitát követően Széchenyi István kompromisszumos javaslata kapott többséget, mely elítélte az adminisztrátori kormányzati rendszert, de a bajok orvoslását a kormánytól várta. A rendi országgyűlés sajátossága volt, hogy az érdemi viták nem a rendes, ún. országos ülésen zajlottak le, hanem a kerületi üléseken, ahol négy (dunántúli, Dunán inneni, Tisza inneni és tiszántúli) kerület követei választott elnök vezetésével tanácskoztak. 1847. decemberének elején már kimondták a követekek a földesurakat kényszerítő örökváltságot, az ősiség törvényének eltörlését és a közadózás elvét. Az örökváltság kötelező módjának megállapítására 1847. december 6-án külön bizottságot rendeltek ki. A kormány számított rá, hogy a főrendi tábla vissza fogja utasítani az adminisztrátori rendszer egészét megkérdőjelező válaszfelirati javaslatot. Erre 1847. december 13-án, Batthyány Lajos és társai minden kísérlete ellenére sor is került. Ezután következhetett volna a régebbi diétákról ismert módszer alkalmazása, az üzenetváltás-sorozat, mely a kormánynak lehetőséget teremtett volna időhúzásra, illetve az adminisztrátori rendszer tisztviselői

Sebestény Sándor – Országgyűlési vizsgálóbizottság 1848-ban

révén a követutasítások megváltoztatására. Az alsótáblán azonban Kossuth Lajos váratlan lépést tett, 1847. december 15-én hatásos beszédben követelte és fogadtatta el, hogy a követek álljanak el a válaszfelirattól (ennek az uralkodóhoz küldése nem volt kötelező, csak szokásos), és a sérelmeket egyenként vegyék számba és tárgyalják meg, és külön feliratokban küldjék fel Bécsbe.

Bars vármegyében türelmetlenül várták a Pozsonyból érkező híreket, követeik jelentését: István nádor ugyanis engedékeny hangú királyi leiratot eszközölt ki, melyet Kossuth érvelése ellenére 1848. február 5-én, az alsótábla (egy szavazattöbbséggel) elfogadott. A barsi követek jelentést írtak állásfoglalásaikról, amelyet 1848. február 14-én tárgyal meg – Rudnyánszky Flóris első alispán elnöklete alatt – a megyegyűlés. A közgyűlés tagjai tudomásul vették jelentésüket, helyeselték, hogy Botka Tivadar 1847. december 9-én külön beszédben követelte az ősiség eltörlését, de további előrelépést sürgettek. A sérelmi politika folytatását, a kinevezéses adminisztrátori kormányzati rendszer felszámolását és a főtisztviselők megbüntetését szorgalmazták. Sebestény Ignác táblabíró, az egyesült barsi ellenzék alelnöke irányításával a reformerek oly politikai nyomás alá helyezték a két konzervatív diétai követet, hogy azok meghátráltak, és 1848. február 20-án bejelentették lemondásukat mandátumukról. Az új követválasztásra 1848. március 13-án került sor, ezen Gaál Alajost 419, báró Mednyánszky Lászlót 416 szavazattal választották meg országgyűlési képviselőnek. (Mednyánszkyt, e derék hazafit 1849. június 5-én Haynau Pozsonyban kivégeztette.)

KÉPVISELŐVÁLASZTÁS AZ ÚJBÁNYAI VÁLASZTÓKERÜLETBEN

A pesti forradalom hatására Sebestény Ignác politikai pályafutása felívelt, reformellenzéki magatartása kellő alapot adott arra, hogy a helyi események irányítói közé emelkedjék. 1848. március 27-én Bars vármegye megyegyűlése közgyűlést tartott, és hallgatva az idők szavára, „megnyitottnak nyilvánította” a nemzeti őrsereg felállítására szolgáló aláírási íveket. A barsi nemzetőrök gyorsan megszerveződtek, 1848. április 10-én ünnepélyesen esküt tettek Aranyosmaróton, és felszentelték a zászlójukat: 1068 nemzetőr Rudnyánszky Flóris alispán parancsnoksága alatt szervezeten hadrendbe állt.

Sebestény Ignác tagja lett az első népképviseleti országgyűlést előkészítő választások 76 tagú központi választmányának, a választási előké-

Polgári Szemle · 8. évfolyam 3–6. szám

születeket az aranyosmaróti választókerületben irányította. Ismerős volt számára a terep, hiszen a családi szálak oda vezettek: unokaöccse Sebestény László, aki 1814. július 13-án született Aranyosmaróton (Zlaté Moravce), szintén képviselőjelölt volt, de míg Ignác az újbányai választókerületben jelöltette magát, addig unokaöccse, László, Pozsony vármegyei tíz egyéni választókerület egyikében, Galántán indult.¹³ Kettőjükét nemcsak a gyerekkor, de a felnőttkor is összekötötte, politikai alapállásuk is hasonló volt, a képviselőházban hamarosan együtt foglaltak helyet. Ignácot 1848. június 19-én közakarattal az újbányai választókerületben választották meg országgyűlési képviselőnek, míg Sebestény Lászlót szolgálati helyén, Galántán, ahol 1842 óta katolikus plébános volt, választja meg az 1626 választó közül reá szavazó 1202 honpolgár országgyűlési képviselőnek.¹⁴ Bars vármegye aranyosmaróti választókerületében Balogh János lett a másik képviselő, míg a lévaiban Farkas Pál.

A NÉPKÉPVISELETI ORSZÁGGYŰLÉSEN

Sebestény Ignác 1848. július 6-án mutatta be a népképviselői országgyűlésen megbízólevelét, és azonnal a kifogás nélküli követek közé sorolták. Első nevezetes felszólalására 1848. július 22-én került sor, amikor az észak-olasz forradalmi eseményekre történő katonai válaszlépések vitájában így figyelmeztetett: „Ami Olaszországra nézve a kérést illeti: elismerem, hogy az internacionális kérdések között vannak magas, vannak nagy elvek, vannak szimpátiák és vannak kérdések, melyek a nemzet dicsőségét és méltóságát igénybe veszik. Egyébiránt valóban nincs könnyebb, mint lelkes, magasztos érzéseket követni, ha ellenben nem volnának körülmények, a haza és szabadság iránti oly kötelességek, melyeket szintén tekintetbe kell venni; azt gondolom, ily körülmények között a maga nézeteit mindenkinek a haza javára fel kell áldozni.” Az olasz katonai segély ügyében beterjesztett törvényjavaslatot támogatta, de hozzáfűzte: „Sajnálom az olaszokat annál inkább, mert midőn az elnyomott szabadságot kivívni akarták, akkor dinasztikus kérdésbe estek... megérdemli-e a nagy áldozatokat?” Nem lenne célszerű kiélezni a viszonyt Béccsel, ez csak „bajainkat bonyolítaná”.¹⁵ Ezzel jelezte, hogy igennel voksol az olasz segély ügyében.

Jóleső érzéssel hallgatta a képviselőház 1848. augusztus 8-i ülésén unokaöccse felszólalását, akivel előtte egyeztetett. A népiskolai törvény-

Sebestény Sándor – Országgyűlési vizsgálóbizottság 1848-ban

javaslat vitájában Sebestény László felszólalt, s igen rugalmasan foglalt állást a felekezeti és önkormányzati iskolák kérdésében: „Nekem nincs forróbb óhajomásom, minthogy leomoljanak már egyszer a válaszfalak, sőt kívánom, hogy azon vallásbeli idegenkedés, mely gyakran balga szülők által a gyermeknek keblébe csepegtetik, gyakorlatilag oszlattassék szét.” Kijelentette, „elvileg pártolom a közös iskolákat”, de kötelező bevezetését a törvényjavaslat ellentmondásossága által kiváltott vita miatt most nem rendeltetné el, ez magyarázza „permissiv” (megengedő) értelmű álláspontját. (Gróf Széchenyi István is így érvelt, mindketten igennel is szavaztak!)

A törvényjavaslat e paragrafusa 181:86 arányban meg is bukott a név szerinti szavazáskor. A képviselők úgy foglaltak állást, hogy államköltségen csak a közös iskolákat lehet fenntartani. Eötvös József miniszter egyébként e szavazást személyes kudarcának tekintette, amelyből végül a házelnök, Pázmándy Dénes húzta ki. Pázmándy leszállt az elnöki székből, és komáromi képviselői minőségében tett javaslatot augusztus 9-én: Tegnap elfogadta a t. Ház, magyarázta, hogy ha egy községben több felekezet van, állampénzen egy közös iskola működjék. De miért ne nyithasson valamely felekezet ugyanott saját iskolát is? Az eldöntésre váró kérdés az, hogy ez esetben a szülők járuljanak-e hozzá a közös iskola fenntartásához, ha esetleg gyermekük nem oda jár? 1848. augusztus 10-én 231:84 arányban végül úgy ment át Pázmándy indítványa, miszerint mindenki fizesse a közös iskolaadót.¹⁶ Az eddigi elemi iskolai alapítványok maradtak a felekezeteknél, tehát iskolaállítási szabadságuk megmaradt. Így elhárult a félelem, hogy a kötelező közös iskola felállítása olyan látszatot kelt majd, hogy a lakosság vallását és nemzetiségét külső eszközzel befolyásolnák.

Sebestény Ignácot a katonai kérdések máskor is foglalkoztatták, az újoncállítási törvényjavaslat vitájában 1848. augusztus 24-én azt kifogásolta, hogy a katonakötelesek összeírása és orvosi felülvizsgálata után a Hadügyminisztériumba kell felküldeni a listát. Ott történik a létszám leosztása a vármegyéknek, s ez „igen nagy idővesztést foglal magában”, helyette a minisztérium állapítsa meg a létszámot. Ennek hiányában nem szavazta meg az újoncozási törvényjavaslatot. A képviselőház szeptember 19-én módosító javaslatot nyújtott be a még rendezetlen úrbéri kérdésben. A szőlődézmát eltörölték, s ebben egyetértés volt, de Deák Ferenc nem kötelező és általános örökváltságot javasolt, hanem ennek csupán a lehetőségét kívánta megteremteni. Nyitott volt, ki viselje a

megváltás terhét, a jövedelem vagy maga a föld legyen a reá telepített szőlő nélkül a kárpótlás alapja? Végül a képviselőház a földérték mellett döntött: 172 szavazattal 82 ellenében határozatilag kimondta, a megváltás terhét az állam viseli, de nem minden különbség nélkül, és nem mindenkiét. Sebestény Ignác a kamarai birtokokat tekintette volna alapnak, de Kossuth érvelésére visszavonta módosító javaslatát.¹⁷

**... három részre osztott
szabadcsapatként folytat-
ták az előrenyomulást
Magyarország felé.**

INTERVENCIÓ A FELVIDÉKEN

Sebestény Ignác hamarosan hazautazni kényszerült az országgyűlésről László unokaöccsével, mert otthonról aggasztó hírek érkeztek. A Szlovák Nemzeti Tanács toborzásának következtében 1848. szeptember 17-én, Jozef Miloslav Hurban, Lubokán (Hlboké) szolgált evangélikus lelkész vezetésével jelentős katonai egység állt fel. Ez magába foglalta a Bécsben toborzott (mintegy 300-350 fő) szlovák népfelkelőt, akikhez másnap további 150 prágai és brünni cseh önkéntes csatlakozott. Brezován (Brezovica) gyülekeztek, és hadrendbe állva 1848. szeptember 19-én Miavánál (Myjava) betörték Nyitra vármegyébe, de veszélyeztették Pozsony vármegyét is. Az intervenciós erők támadásának tervét és időpontját a Szlovák Nemzeti Tanács vezetői egyeztették Josip Jelačić altábornaggal és Theodor Baillet von Latour gr. cs. és kir. hadügyminiszterrel. Legalább kétezer-ötszáz főre felduzzadt számuk, s három részre osztott szabadcsapatként folytatták az előrenyomulást Magyarország felé. A környékbeli lakosság csatlakozásával, idővel 5–6000 főre nőtt számuk, de közülük csak 1000-1200 embernek volt lőfegyvere. A magyar kormány báró Jeszenák Károlyt, Nyitra megye főispánját bízta meg az ellenállás megszervezésével, támogatására Zmertych Károly, szenicei országgyűlési képviselő (szénásfalvai választókerület) is hazautazott. Az ellenállás megszervezését nehezítette, hogy a szlovák felkelők ellen kirendelt reguláris csapatok többségét nem magyar kiegészítésű katonák alkották. Sorkatonaság eleinte csak Szenicén állomásozott: a 6. Wallmoden vértesezred öt század katonával a bácskai születésű Vojnics Lajos őrnagy parancsnoksága alatt állt készenlétben. Csak később érkezett meg

Sebestény Sándor – Országgyűlési vizsgálóbizottság 1848-ban

Knöhr vezérőrnagy parancsnoksága alatt Pozsonyból a 23. Ceccopieri porosz herceg gyalogezred egy gyenge százada, melyek a Ferenc József vasasokhoz tartozó katonákkal együtt készültek a harcra.

A sorgyalogosok 1848. szeptember 22-én Brezovánál megadták magukat, a vértések pedig rövid csatározás után visszavonultak. Hurban csapatai a szomszédos Pozsony vármegyébe is átszivárogtak, közben folytatták a tagtoborzást. 1848. szeptember 22-én már közel 4 ezerre nőtt szabadcsapatuk, Szentjánosházát (Hloža) és Malaczka községet (Malacky) sikerült is megszállniuk. Mindenütt fekete-sárga és szlovák zászlókat tűztek ki. A népet feleskették azzal az ábrándos ígérettel, hogy addig nem rakják le a fegyvert, míg „Svatoptluk országát vissza nem szerzik”. A Szlovák Nemzeti Tanács nevében kiáltványokat adtak ki, ezeken előszeretettel alkalmazták a hármás halmon álló, kettős kereszttel ellátott pecsétmintát. Hurban lelkész egyébként császárhű ezredesnek tituláltatta magát. A felkelőkhöz később jelentős számmal csatlakoztak irtványos szlovákok is, főleg a helyi lakosok közül.

Knöhr tábornok az időközben beérkező pozsonyi, nagyszombati, talósi, diószegi, kosúti nemzetőröket – egy század Ceccopieri vasaskatonai támogatásával – a lázadókkal részben rokonszenvező lakosságú Nádasdon (Trstené) és Jabláncon (Jablonica) helyezte el, katonáinak derék-hadával Ótura (Stará Tura) felé vonult. Hurban felderítőitől értesült, hogy gyenge és kis létszámú a magyar nemzetőrség a két faluban, ezért úgy tervezte, hogy közel 2 ezer fős egységével ellenük fordul. Derék-hadával a zömében szlovák lakosságú Jablonicára támadt. A nemzetőrök mindegyike nem rendelkezett puskákkal, részben dzsidákkal és kaszákkal voltak felfegyverezve, de a gr. Kotulinszky parancsnoksága alatt álló Ceccopieri seregrebeli katonákkal vállvetve mégis sikeresen visszavetették a betolakodók első hullámát. Rövid csata bontakozott ki, Petrovits Dániel kosúti közbirtokos nemzetőr lelőtte a szlovákok vezénylő parancsnokát, mire katonái menekülni kezdtek fel a hegyekbe. Hasonlóképpen járt a másik szlovák egység 1848. szeptember 26-án Szenicén (Senica): itt Vojnics Lajos őrnagy kétszázadnyi Wallmoden vasaskatonáival szórta szét őket. Sajnálatos, hogy néhány nap múlva a hadvezetőség Vojnicsot Morvaországba helyezte át harcedzett katonáival!

A szlovák ellenforradalmárok előrenyomulása Galánta térségét közvetlenül veszélyeztette, ezért érthető és megható példája felvidéki magyarjaink ragaszkodásának lelki atyjukhoz. Hírvivőt menesztettek Pest-

re, s hazahívták országgyűlési képviselőjüket, Sebestény László galántai plébánost. Kérésük a képviselőnél azonnal meghallgatásra talált, aki megírta nyomban szabadságkérő kérvényét a képviselőház elnökének, és azonnal csomagolt.

Útját unokabátyjával, Ignáccal tette meg, akit 1848. szeptember 18-án Batthyány Lajos miniszterelnök Bars vármegye újoncozási kormánybiztosának nevezett ki. Külön érdekessége kalandos életüknek, hogy Ignác kormánybiztosként újabb Sebesténybe „botlott”, mert Újbánya polgármestere Sebestény Zsigmond volt. (A helyi kaszinó felállítása is nevéhez fűződik, meg is hurcolták a forradalom után).

A magyar országgyűlés LXXIV. ülésének jegyzőkönyve rögzíti, hogy Sebestény László képviselő halasztást kérő kérvénye 1848. szeptember 26-án került a t. Ház elé, amelyben „*honmaradásra haladékidőt kér, míg a zavar elfojtva nem lesz*”. Pázmándy Dénes elnök nyugodt hangon jelentette be: az engedély „megadatott”. Igazán meghatóak Sebestény képviselő igaz hazafiságról tanúskodó vallomásos szavai, melyek egyúttal papi hitvallásának szép bizonyítékai: „...a galád árulóktól környékezett szegény hazájának nem tehet jobb szolgálatot, mint lelkesíteni a jókat a kitűrésre, felvilágosítani az elámítottakat, és a nép iránta mutatott bizalmát felhasználni, így hazám megmentésében némi részt vehetni, melynél dicsőbb kötelességet és pályát nem ismerek.”

Kitartására nagy szükség volt, mert Hurban ismét rendezte sorait, s Szenice ellen fordult felkelőivel. Pedig ott a minap vakmerően puskatussal fogadták a nemzetőrök az intervenciósokat. Most is sikerült még a város előtt visszaverni őket. Erre a szlovákok a kis erővel védett Ó-Turára támadtak, és szeptember 27-én megrohanták és felgyújtották a települést. Másnap, szeptember 28-án Kosztelna falu járt hasonlóképpen, roppant kárt okozott ott a gyújtogatás.

Szerencsére ekkor már a nemzetőrség támogatására a reguláris sorakatonaság is megmozdult, és a 34. porosz herceg gyalogezred két százada támadásba lendült. Ennek hírére Hurban tanácsosabbnak látta csapataival visszahúzódni Brezovára (Brezovica) és Miávára (Myjava), és eltorlaszoltatta az utakat. Knöhr tábornok a hírre csapatai egy részét Szenicéről (Senica) Miava (Myjava) ellen vezényelte át, míg ezrede másik részét Jabláncról (Jablonica) átírányította Brezova (Brezovica) elfoglalására. Ekkor már a parancsnok rendelkezésére több mint két soredbeli zászlóalj, több ezer nemzetőr egység és négy dragonyos század

Sebestény Sándor – Országgyűlési vizsgálóbizottság 1848-ban

állt. Mindkét helyen 1848. szeptember 29-én volt a döntő csata, amely a magyarok győzelmét hozta. A szabadcsapatok egy része lerakta a fegyvert, zömük rémülten a miavai hegyekbe menekült, és gyors ütemben elhagyták hazánk területét. Hurban is megsarkantyúzta alvezérei társaságában apró rusznyák lovát, és eltűnt az erdők sűrűjében. Hamarosan

Azt állították, hogy az uralkodó is támogatja őket ...

átzökött morva területre. A magukat Szlovák Nemzeti Tanács csapatainak tartott egységek vezetői valójában bábfigurák voltak a császári nagypolitika rejtett zugaiban, a felkelés alatt a császári csapatok megszállták a magyar–morva határt, nehogy a szlovák irtványosok mozgalmá átterjedjen Morva földjére. Átengedték a határon a martalócotkat, de az osztrák császári katonaság lefegyverezte őket.

Szégyenfolt a Szlovák Nemzeti Tanács történetében, hogy képviselőiben, 1848. szeptember 30-i keltezéssel, Hurban, Štur, Hodza, F. Zach és Timót Rossak levelet intézett Knöhr tábornokhoz. Ebben azt bizonygatták, „az osztrák birodalom épségben tartása mellett” vannak. S az ezt veszélyeztető „magyar szakadárság ellen” léptek fel azért, mert a „nem magyar ajkú népek leigázását tűzte ki célul”. Azt állították, hogy az uralkodó is támogatja őket, „ezért volt lehetséges, hogy önkéntes csapatunk, fegyverrel és lőszerral bőven ellátva, különvonattal, katonai díjszabás szerint indult el f. hó 17-én Bécsből”.

Knöhr tábornok válasz nélkül hagyta a levelet, elküldte a Honvédelmi Bizottmánynak. Nem sokkal később, Bécsből titkos parancs érkezett számára, mely utasította, hogy csatlakozzon a Bécs felé visszavonuló Jellasics egységeihez ezredével. Knöhr október 6-án, miután megneszelte, hogy kiszivárgott a parancs, személyes holmiját is Pozsonyba hagyva, sietve katonáival Marcheggbe menekült, ezzel cserbenhagyta a magyar ügyet.

A szlovák pusztítás után Jeszenák János báró kormánybiztosi felhatalmazással „pacifikálta” a térséget, kellő eréllyel, de mértéktartóan helyreállította a törvényes állapotot. A Honvédelmi Bizottmány amnesztiát adott a félrevezetett szlovák irtványosoknak. A szlovák felkelés sikertelensége, az osztrák kormány csalárdsága a felkelés egyes résztvevőit – elsősorban a cseh radikális demokratákat – arra indította, hogy felvessék a magyarokkal való megegyezés gondolatát. A prágai szlovák emigrációban két álláspont ütközött: Michal Miloslav Hodža – cseh támogatással – meg akart egyezni a ma-

Polgári Szemle · 8. évfolyam 3–6. szám

gyarokkal, a másik táborban Hurbanék viszont az osztrákok melletti küzdelem folytatását látták egyedüli járható útnak. L'udovít Štúr, ekkor Hurban mellé állt, és hamarosan segítségével, 750 önkéntest toboroztak Prágában.

1848. december 4-én Hurban és társai ismét betörték hazánkba, de ez már az osztrák haderővel egyeztetett és végrehajtott támadás volt. Az osztrák hadvezetőség Frischeisen császári ezredes parancsnoksága alatt egy zászlóaljnyi gyalogos katonát vonultattak fel a Palunbini-féle ezredből, három századot más ezredekéből, egyszázadnyi vértess lovaskatonát és néhány ágyúból álló tüzérséget, ezek a Jablunkai szoroson át törtek be magyar földre. Az intervenció egységek nyomában jött a szlovák szabadcsapat. Az osztrák katonák a Csácánál (Čadca) álló magyar nemzetőröket visszaszorították, és a községet elfoglalták. Két nappal később a Szlovák Nemzeti Tanács és a császári csapatok a községben közös kiáltványt bocsátottak ki, melyben a magyar kormány elleni felkelésre szólították fel a felvidéki szlovákokat. Szerény sikerrel járt felhívásuk, alig félezer szlovák, főként parasztleány csatlakozott hozzájuk. Hurban rábírta az osztrák parancsnokot, hogy folytassák a hadműveletet, és nyomuljanak előre. Velük szemben magyar részről a védekezést Beniczky Lajos kormánybiztos irányította, a Felső-Vág völgyében mintegy háromezer fős katonai egység állt négy ágyúval, a 40. honvédszászlóalj (Trencsén) Querlonde Nándor alezredes parancsnoksága alatt várta a parancsot. A szlovák önkéntesekkel és császári katonákkal az összecsapásra 1848. december 11-én sor is került Budetinnél (Budatin), Zsolna (Žilina) városával átellenben, a Vág és a Kisuca folyó összefolyásánál. A magyar haderő jobbszárnyán két reguláris század helyezkedett el, melyhez Blaudek és Zach vezetése alatt mintegy kétszáz szlovák önkéntes is csatlakozott. A magyarok áthúzódtak a Vág folyó mögé, majd a hidat lerombolták. Frischeisen kockázatosnak látta az átkelést a Vágon, emellett a hátvédje sem volt biztosított, gerillatevékenységről is híreket kapott, ezért visszafordult. December 12-én már ismét a Jablunka szorosnál állott, és másnap Teschenigbe ért. A határnál a Morvországba és Sziléziába vezető hegyszorosokat ismét magyar csapatok szállhatták meg.¹⁸ Találóan írja Bánlaky József hadtörténész, „így végződött a híres tót nemzeti felkelés, mely eredetileg a nagy horvát betörés pendantja (kiegészítője) akart lenni”.¹⁹ Ne feledjük el, a felvidéki nemzetőrség soraiban szép számmal harcoltak oldalunkon szlovák ajkúak, s amikor a felkelők légiója – az elrendelt kényszertoborzás hatására – a cs. és kir. csapatokhoz csatlakozva – ismét 1800 főre nőtt, és 1849. február 26-án Murány-

Sebestény Sándor – Országgyűlési vizsgálóbizottság 1848-ban

váraljánál támadt, a felerészt szlovák nemzetiségű Gömör megyei nemzetőrség verte szét egységeit, akik fejesztetten 200 lőfegyvert a helyszínen hagyva menekültek. Április 7-én Eperjesnél szenvedtek újabb veszteségeket. A szlovák légió maradványait 1849 májusában Pozsony környékén szervezték újjá, élükre Henryk Lewartowski cs. és kir. őrnagyot állították. A közel 900 fős alakulat a nyár folyamán a térség pacifikálásában vett részt erőfitogtatóan, 1849 novemberében azonban feloszlatták.

A magyar nemzet nagylelkűségét bizonyítja, hogy J. M. Hurban, aki fegyverrel tört önkénteseivel 1848-ban hazánkra, noha az osztrákok formálisan haditörvényszék elé állították, de 1850. november 4-én végleg felmentették – Lubokán (Hlboké) szolgálhatott tovább evangélikus lelkészként, és ott is hunyt el 1888. február 23-án.

A TÁVOLLEVŐ HONATYÁK

Sebestény Ignác képviselő úr 1848 novemberében visszatért Pestre az országgyűlésre, miután az első szlovák intervenciót felszámolták. Az adótörvény vitájában ezután kétszer is felszólalt: 1848. november 30-án, majd december 1-jén amellet érvelt, hogy a föld és a vagyon nagyságának arányában történjen meg az adó megállapítása. A december 9-i nyílt szavazáson nemmel voksolt arra, hogy a vallásoktatás a Magyar Hadi Főtanoda falain kívül történjen.

Decemberben részt vett a cikkünk elején említett parlamenti vizsgálóbizottságban, majd Debrecen felé indult unokaöccsével, Sebestény Lászlóval. A hadiesemények miatt azonban Esztergomban rekedtek 1849 januárjának elején, majd hazaindultak.

A képviselőház külön foglalkozott a Debrecenbe meg nem érkezett követek ügyével: Szüllő György felszólalásában 1849. március 24-én elmondta, a két Sebestény külön megkérte, hogy közölje, mindenképpen meg kívánnak jelenni Debrecenben, mihelyt a hadi helyzet ezt lehetővé teszi. Érvelése azonban nem talált célba, a képviselőház lemondottnak nyilvánított valamennyi távol maradt honatyát.²⁰ A Felvidéken az osztrák csapatok ekkor már elfoglalták Bars vármegye térségét: Alfred von Windischgrätz 1849. február 6-án báró Majthényi Lászlót kinevezte Aranyosmarótra főispáni helytartónak. A hadiszerencse ugyan megfordult áprilisban, a nagysallói csata után ismét helyreállt az alkotmányosság, de július elején már az orosz intervenciók csapatok jelentek meg a térségben!

EPILOGUS

Sebestény Ignác a szabadságharc leverését követően, az önkényuralom korában már nem fejthetett ki politikai tevékenységet, gazdálkodott Komáromszemerén birtokán, és nevelte leányát, Szidóniát. Gyakran megfordult János unokatestvérénél Csucsomban (Čučma), a Gömör-szepesi érchegységben. Sebestény Jánosnak a Pozsárló hegy alatti Drázus-völgyben elterülő kis bányásztelepülésen vízimalma volt. Sebestény Ignácot kedves feleségével együtt kolerajárvány ragadta el: Ignác 1866. október 2-án hunyt el, felesége (szül. Horváth Anna) másnap követte férjét, 45 éves korában.

Sebestény László főtitelendő plébános úr, aki nagyváradi szentszéki tag is volt, 1865 és 1869 között ismét országgyűlési képviselőként képviselte a galántai választókerületet, de részt vett városkája önkormányzati képviselőtestületének munkájában is. Betegeskedni kezdett, ezért 1880. december 28-án elkészítette saját kezűleg írt végrendeletét. Ebben név szerint megemlékezik a rokongyerekek között Sebestény Ignác leányáról, az árván maradt Szidóniáról: „Ezennel kinyilatkoztatom forró áldásaimat”, írta örök útravalóul.

Sebestény László 1882. március 20-án Budán hunyt el, de kívánságának megfelelően unokaöccse, Sebestény Gejza hazaszállította Galántára. Temetésére 1882. március 23-án, 16 órai kezdettel került sor. A szertartást érckoporsójánál Kubriczky János róm. kat. kerületi alesperes úr végezte. Az engesztelő szentmisét másnap tartották a városka templomában. Síremléke ma is megtalálható a galántai új köztemetőben. Szerénységét mutatja, hogy végrendeletében kikötötte, ráccsal körbekerített „egyszerű sírba” temessék. S mily különös az élet: 2007-ben is ott álltak sírjánál március idusán a hűséges felvidéki magyarok.

Debeo fateri! – emlékezni olykor szép, de oly nehéz.

JEGYZETEK

¹ Idézi: *A korona kilenc évszázada*. Szerk.: Katona Tamás, Európa Könyvkiadó, Budapest, 1979, 430. o.

² *Az 1848/49. évi országgyűlés*. Bev.: Beér János, Csizmadia Andor, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1954, 330–331. o.

Sebestény Sándor – Országgyűlési vizsgálóbizottság 1848-ban

- ³ Közlöny, 186. sz., 1848. december 13., 878–879. o.
- ⁴ Sebestény Sándor: *A Szent Korona és a pénzügyminiszteri felelősség 1848/49-ben*. Pénzügyi Szemle, 2001/6., 534–538. o.
- ⁵ Gerhardt Éva: *Sebestény Ignác*. In: Az 1848–1849. évi első népképviselői országgyűlés történeti almanachja. Szerk.: Pálmány Béla, Magyar Országgyűlés Hivatala, Budapest, 2002, 754–756. o.
- ⁶ Gerhardt Éva: *Balogh János, galántai*. Uo. 62–63. o.
- ⁷ Idézi Gergely András: *A magyar reformellenzék kialakulása és megszilárdulása (1831–1840)*. In: Magyarország története 1790–1848. 5/2. köt., Akadémiai Kiadó, Budapest, 1980, 734. o.
- ⁸ Uo. 747. o.
- ⁹ Tábori Kornél: *Titkosrendőrség és kamarilla*. Bev.: Marczali Henrik, Athenaeum Rt., Budapest, 1921, 22–23. o.
- ¹⁰ Uo. 23. o.; Lásd Gergely, i. m. 756–757. o.
- ¹¹ *Magyarország vármegyéi és városai II.* (CD-rom.) Arcanum Adatbázis Kft., Budapest.
- ¹² Uo.
- ¹³ Bukovszky László: *Sebestény László galántai plébános és 1848-as országgyűlési követ*. Remény (Hetilap, Szlovákia), 1999. november 21.
- ¹⁴ Ress Imre: *Sebestény László*. In: Az 1848–1849. évi első népképviselői országgyűlés történeti almanachja. Szerk.: Pálmány Béla, Magyar Országgyűlés Hivatala, Budapest, 2002, 756–757. o.; Bukovszky László: *Az 1848–1849-es forradalom és szabadságharc mátyusföldi eseményei*. In: Mátyusföld története II. Fórum Kisebbségkutató Intézet-Lilium Könyvkiadó, Komárom–Dunaszerdahely, 2005, 93. o.
- ¹⁵ Közlöny, 43. sz., 1848. július 24.
- ¹⁶ Csorba László: *Az első népképviselői országgyűlés állásfoglalása a művelődés- és egyházpolitikai kérdésekben*. In: A magyar országgyűlés 1848/49-ben. Szerk.: Szabad György, Magyar Országgyűlés Hivatala, Budapest, 1999, 277. o.
- ¹⁷ Közlöny, 104. sz., 1848. szeptember 21.
- ¹⁸ Sebestény Sándor: *Az önkéntes szlovák felkelés 2. Jel*, 2003/8., 233–235. o.; Lásd még: *Báró Jeszenák János életének utolsó órái. Székács József (1809–1876) evangélikus püspök naplójából*. Uo. 247–248. o.; Hermann Róbert: *Az 1848–1849-es szabadságharc nagy csatái*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2004, 38–39. o.
- ¹⁹ Idézi Bánlaky József: *A magyar nemzet hadtörténelme*. (CD-rom) Arcanum Digitéka, Budapest, 2002.; Lásd Hermann, i. m. 39. o.
- ²⁰ Az 1848/49. évi népképviselői országgyűlés, i. m. 846. o.